

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Светла Кирилова Черпокова-Захариева, преподавател в Катедра по история на литературата и сравнително литературознание към Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

за дисертация за придобиване на научната степен „Доктор на филологическите науки“ на тема: „Трудовият свят на 21. век в съвременната немскоезична литература“

дисертант: доц. д-р Мария Илиева Ендрева

област на висше образование: 2. Хуманитарни науки

професионално направление: 2.1 Филология – Литература на народите на Европа, Америка, Азия, Африка и Австралия (Немска литература)

В началото бих искала да потвърдя съгласно изискванията за процедурата, че предоставеният от доц. д-р Мария Илиева Ендрева комплект с материали за придобиване на научната степен „Доктор на филологическите науки“ е в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България и с Правилника за развитие на академичния състав на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ и включва всички необходими документи. Представен е дисертационен труд, както и статии по темата. Трудът е оригинален и приносен, като поставя на обсъждане тема, която не е дискутирана в българското литературоведско пространство. В европейски контекст коментирането на проблем с оглед на литературните му импликации също е още в младенческа възраст, въпреки че засяга една извечна тема, дори с библейски произход, както става ясно от дисертацията.

Още в началото дисертацията респектира с обема си, но не като брой страници, а като обем на проучване, брой прощудирани изследвания и особено брой коментирани литературни текстове. Монографията „Трудовият свят на 21. век в съвременната немскоезична литература“ е 443 страници. Тя впечатлява с мащаба и размаха на проучването. Организирана е в шест части – въведение, четири части (подчинени на изследователските траектории) и заключение. Самата работа заявява, че стъпва върху над 170 научни студии, а наблюденията си провежда върху 17 произведения от немскоезични автори от първите две десетилетия на 21. век.

Всъщност реалното количество текстове, с които се работи, е много по-голямо. Този брой литературни текстове също респектира, но респектиращо е и още нещо, много съществено. То е свързано с трудността да се анализират произведения, които не отстоят на разстояние, когато литературата вече условно е „втасала“ и времето си е казало думата. 17 литературни текста за едно тематологично изследване може и да не са твърде много, защото тематологията има способността да се разпростира нашироко в търсене на редупликацията на една или друга тема, но когато произведенията са разположени в краткостта на две десетилетия, при това непосредствено до нашето време, със сигурност това е обем, който изисква огромен изследователски потенциал, свързан с подбора и анализа на текстовете, с издирването и проучването на вторична литература, с полагането им в един близък и все още „жив“ социокултурен контекст. Прави впечатление и детайлното им представяне, внимателното запознаване на читателя с авторите им, средата на създаването им, съдържателните им планове, тематични доминанти, интертекстуални връзки, заложените послания. Заедно с това произведенията са вплетени в една ясно структурирана мрежа, чрез която се обсъждат различните форми на отношение към труда, като не са подминати и утопичните визии за него. Затруднението, че много от анализиранията произведения все още не са в достатъчна степен коментирани от критиката, всъщност се превръща в предимство на дисертацията. Така авторката има възможност да даде своя „първи“ глас за тях и да предложи свой поглед, необременен от вече наслоени или затвърдени научни представи.

Нещо съществено е и това, че подборът на произведенията не върви по утъпкани пътища, например доверяване на критиката, нито е бил зависим от известността им (например литературни награди) или комерсиалността им (тиражи). Приносно е и това, че не малка част от изследваните текстове са анализирани за първи път с оглед на темата за труда. Впечатлението, което остава у читателя, е, че всъщност обектът не е самата интерпретация на темата в литературата, а литературата е инструмент, чрез който се оглежда един много по-широк периметър в полето на социалните, икономическите науки, в областта на психологията и други, за да се извлекат обществени нагласи и настроения, да се анализират взаимодопълващи се или отблъскващи се системи. За това спомага и ясно дефинираната теоретична рамка още в началото на дисертацията.

В този смисъл изследваните две десетилетия са в качеството на филтър и средство, чрез които читателят посредством извадката добива една по-много широка картина на проявленията на темата далече преди указания 21. век и то в социокултурен, икономически, политически, исторически план и в още много други планове на

проблема. Това е и едно от безспорните качества на изследването. То е интердисциплинарно, но без изрично да настоява за своята интердисциплинарност, впитайки в методологията си един модерен изследователски подход, който дава шанс на читателя не само да се потопи в науките за човека, но и да научи нещо за самия себе си.

Като човек, който се занимава с история на литературата, за мене беше много интересна частта, в която в диахрония се проследява темата за труда – от библейските примери до настоящето. Качественото в тази част е не просто че се осъществява едно движение през епохите с отбелязване на осмислянето на темата за труда в хода на времето, а това, че погледът към проблема е подчинен на класификация, която типологизира различните видове отношения към труда – труда като наказание, като ценност, като творческа дейност, като средство за дисциплиниране и др. За моите студенти определено би било много полезно четенето на частта особено за 19. век (вкл. и „IV. Екскурс: Форми на съпротива. Себереализация без работа“, „1.1. Оскар Уайлд: „Душата на човека в социализма“), век, който принципно е сложен за разказване и интерпретиране, но пък през фокуса на дисертацията би се приближил до тях и би станал по-разбираем. (За възпитателната роля на труда и за неговото възприемане като ценност през 18. век бих предложила един симпатичен пример от Волтеровия „Кандид“, където един от мъдрите хора, с които героите се срещат в своите пътешествия, настоява, че „трудът ни пази от трите големи злини: отегчението, порока и нуждата“. И това е съвсем в духа на просветителската програма за възпитание и обучение, за която се говори и в дисертацията.)

Що се отнася до изследваните автори и произведения, те биха могли да оформят една много добра издателска поредица в превод на български, съпътствана от коментарите, включително и критическите бележки на доц. Мария Ендрева към тях.

Като цяло дисертацията, освен че се отличава с оригиналност и завладяваща четивност, е много добре структурирана. Определено работата има всички необходими качества да бъде успешно защитена, а надеждата е, че ще бъде публикувана, включително и на български.

Ще си позволя да приключа с нещо лично. Когато се запознах с темата на дисертационния труд на доц. д-р Мария Ендрева, а впоследствие – и със самата работа и с публикациите към нея, първото, което си казах, е, че няма как работохолик като доц. д-р Мария Ендрева да не избере точно такава тема. Истината е, че очакванията ми се

оправдаха – за едно сериозно и задълбочено изследване, зад което стои много, много работа, но и отдаденост на темата.

В заключение заявявам своята изцяло положителна оценка за труда на доц. д-р Мария Илиева Ендрева и гласувам „ЗА“ за присъждането ѝ на научната степен „Доктор на филологическите науки“ по професионално направление: 2.1 Филология – Литература на народите на Европа, Америка, Азия, Африка и Австралия (Немска литература).

31.08.2022

Изготвил становището:
(доц. д-р Светла Черпокова)

